

Agnes Hildegard Sjöberg – Euroopan ensimmäinen naiseläinlääkäri

”Pois tieltä, flikka tuloo” kaikui usein viime vuosisadan lopulla Ala-Knuuttilan tilan peltoteillä Kauhajoella. Sieltä tuli täyttä laukkaa Agnes, vaalea tytöntyyppikkä, joka johti 12 – 14 hevosen laumaa laitumelle. Rengit olivat tyytyväisiä töittensä helpotuksesta ja tyttönen ylen onnellinen saadessaan ratsastaa sillä hevosella, joka oli kovin kulkemaan. Pitkät palmikot hulmusivat tuulessa ja aukenivatkin monta kertaa.

Agnes Sjöberg syntyi Kauhajoella 15. marraskuuta 1888. Isä oli tilanomistaja Johan Bernhard Sjöberg ja äiti Karin os. Norrgård. Hän oli perheen 5. lapsi. Isä oli ostanut Ala-Knuuttilan tilan v. 1874 21-vuotiaana. Tilan pinta-ala oli silloin 2683 ha, mutta vain 20 ha oli viljeltyä maata. Yhdessätoista vuodessa isä raivautti maata 780 ha, kaiken pelkällä ihmisvoimalla, lapiolla ja kuokalla. Päivittäin oli 200 miestä töissä. Isä oli käynyt Mustialan maamiesopiston ja oli mallimaanviljelijä aikanaan.

Äiti oli luonteeltaan iloinen, hyväsydäminen, taitava taloudessa ja käsitöissä sekä suuri kukkien ystävä. Lapset saivat liikkua vapaasti ja leikkiä työntekijöiden lasten kanssa. Kaksi vuotta nuorempi Heddi-sisar oli soma, hento ja heikko. Aivan toisenlainen kuin Agnes, josta tuli reipas, poikamainen ja mitään pelkäämätön. Jo 4-vuotiaana Agnes halusi seurata isäänsä klo 6 aamuisin navettaan. Äiti ei tästä tykännyt. Agnes viihtyi navetassa hoivaten sitä lehmää, jota hän kutsui omakseen. Se oli nupopää nimeltään Imuri. Janon yllättäessä Agnes lypsi suuhunsa maitoa Imurin seisoessa hiljaa paikallaan.

Agnes ja Heddi aloittivat koulunkäynnin kotiopettajattaren johdolla. Jos Heddi pinnasi läksyjen parista, oli hän jonkin rengin asunnossa tuudittamassa lasta. Mutta Agnes löydettiin aina navetasta, joka oli hänen turvapaikkansa.

Vanha asuinrakennus sisustettiin karjanhoitokouluksi. Siellä Agnes jo 10-vuotiaana oli innokas kuuntelija anatomian tunneilla. Kun opettaja kertoi, että lehmällä on neljä mahaa, halusi Agnes itse todeta asian. Siihen tuli tilaisuus vasikoiden teurastuksien aikana. Tarkempi tutkimus osoitti, että niissä oli hienoja kalvoja ja jotain nestettä. Kukaan ei osannut neuvoa ja Agnes huokasi syvään ja toivoi, että joskus koittaisi päivä, jolloin saisi vastauksia kysymyksiinsä. Opettajattarelta hän kysyi: ”Voiko tytöstä tulla eläinlääkäri?”. Vastaus oli ehdoton ”Ei”. Agnesia alkoi kovasti itkettää ja hän juoksi kartanon suureen jääkellariin suremaan sitä, että oli tyttö. Silloin hän vielä itki

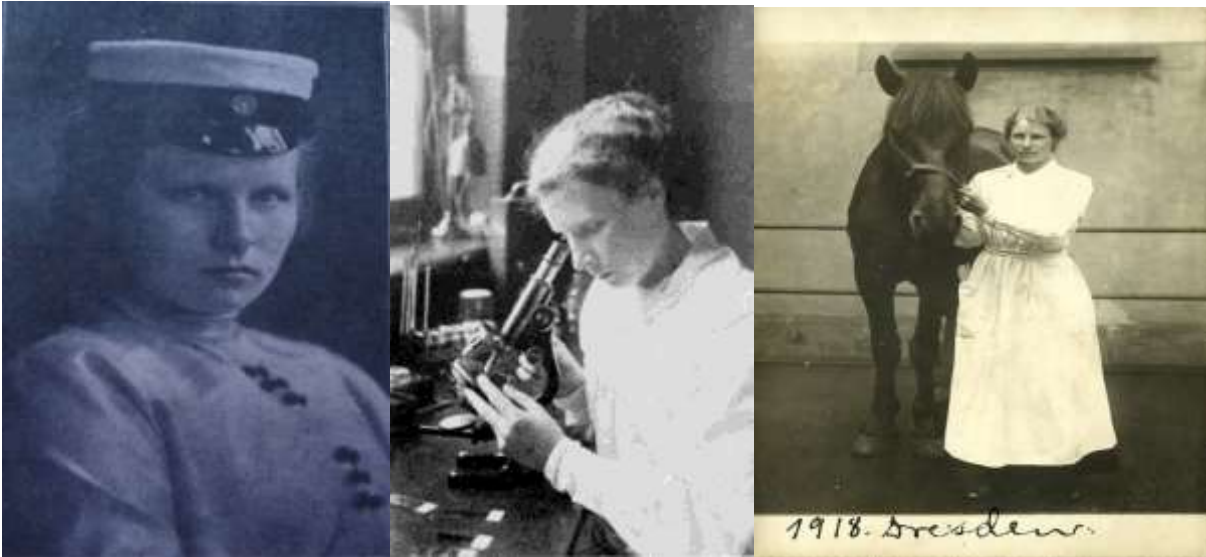
kohtaloaan, mutta 19-vuotiaana Agnes puri hammasta ja teki ehdottoman päätöksen: Eläinlääkäriksi eikä miksiäkään muuksi.

Vuonna 1900 Agnes suoritti pääsykokeen Vaasan ruotsalaisen tyttökoulun ensimmäiselle luokalle. Hän ikävöi aluksi kovasti kotiaan, vanhempiaan ja rakkaita eläimiään. Joululomalle pääsi kotiin ensin junalla Seinäjoelle ja sieltä hevosella 70 km Kauhajoelle. Keväällä 1905 hän sai päästötodistuksen viidenneltä luokalta, ollen kolmanneksi paras luokallaan. Syksyllä hän pyysi isältään lupaa jatkaa ylioppilaaksi saakka. Isä ei suostunut vaan halusi kouluttaa tyttärensä käytännöllisissä kouluissa, koska kuitenkin menevät naimisiin. Vaasan talouskouluun Agnes sai luvan mennä, mikä jo sekin ilahdutti häntä suuresti. Koulun loputtua Agnes hoiti taloutta kotonaan 3 vuotta. Näitä vuosia hän muisteli myöhemmin joskus katkeruudella, vaikka osallistui silloin nuorisoseuran toimintaan ja muodosti naisvoimistelijaryhmän, joka esiintyi monissa juhlissa. Hän myös näytteli erilaisissa teatterikappaleissa.

Syksyllä 1908 isä lupasi, että Agnes ja Heddi saavat jatkaa lukujaan. Ilman Heddin mukaantuloa, ei isä olisi taipunut jatko-opiskeluun. Monta viikkoa ei kestänyt, kun Heddi lopetti ja isä käski Agneksen myös lopettaa, mutta hän sanoi jatkavansa. V. 1911 Agnes kirjoitti ylioppilaaksi Kuopion ruotsalaisessa yhteiskoulussa. Lopputentit olivat sen ajan tavan mukaan Helsingissä ja siellä ojennettiin myös valkolakki.

Ylioppilaskesänä Agnes pyysi tättään tiedustelemaan joltakulta sikäläiseltä eläinlääkäriltä, saisiko hän tulla kokeilemaan eläinlääkärityötä. Muutaman päivän kuluttua Lauttakylästä tohtori Engdahl ilmoitti, että Agnesin olisi oltava paikalla seuraavana sunnuntaina. Maanantaina oli suurehko leikkaus. Kesken leikkauksen tohtori kysyy: ”Ettekö kalpene lainkaan?”. ”En, mitä aihetta tässä on.”

Agnes sai hoitaa aluksi klinikkapotilaita. Mutta jo hetken kuluttua määräyksiä tuli hoitamaan ontuvia hevosia, karjan lämmönmittauksia ym. Muutaman viikon kuluttua Agnes kysyi tohtorilta, mitä mieltä tämä on, sopiiko hän eläinlääkärityöhön. Tohtori vastasi: ”Otin teidät tänne leikilläni nauraakseni nuorelle tytölle, joka haaveilee eläinlääkäriksi, mutta nyt en naura enää. Te sovitte paremmin eläinlääkäriksi kuin moni muu. Teidän on päästävä opiskelemaan. Minä kirjoitan hyvälle ystävälleni, joka on Zürichin yliopiston professori ja tiedustelen, saisitteko opiskella siellä. Vastauksen välitän teille.” Agnes selvitti ensin, että eläinlääkäri on oltava Suomen kansalainen, siis mies tai nainen, joten hän oli yhtä oikeutettu kuin mieskin valitsemaan tämän ammatin.

Zürichistä vastattiin myöntävästi ja matkavalmistelut alkoivat. Oli hankittava passi, järjestettävä täysihoito. Tässä asiassa Agnesia auttoi tädin hyvä ystävä Maila Talvio. Perille päästyään Agnes lepäsi muutaman päivän ja tutustui kaupunkiin. Hän kirjautui yliopistoon. Pari päivää myöhemmin tuli kutsu kansliaan, jossa tiedotettiin, ettei opiskelua voi aloittaa, koska hän oli suomalainen ja niin muodoin Venäjän alamainen. Agnes pyysi takaisin henkilöllisyyspaperinsa ja rahat. Tämä oli kova isku.

Yliopiston professorikin oli ihmeissään asiasta, mutta ehdotti Dresdeniä ja kertoi salaneuvos Ellenbergin olevan hyvin inhimillinen. Mutta hänellä ei ollut tietoa sallitaanko Saksassa naisopiskelijoita eläinlääketieteellisiin korkeakouluihin. Esitettyään paperinsa salaneuvos Ellenbergille tämä hämmästyti sitä, että nainen halusi eläinlääkäriksi. Pitkän keskustelun jälkeen salaneuvos arveli, että mikäpä estäisi. Naiseläinlääkäri sopii erityisesti pienten kotieläinten käsittelijäksi. Agnes ei uskaltanut sanoa, että hänen mielenkiintonsa kohdistuu enemmän isoihin eläimiin. Hakiessaan kansliasta opintokirjaansa seuraavana päivänä kanslisti sanoi hänelle: "Teette kuten muutkin herrat". Ensimmäistä, mutta ei viimeistä kertaa Agnesia kutsuttiin herraksi.

Varsinkin suomalaiset opiskelijat olivat hyvin katkeria siitä, että Agnes naisena oli alkanut opiskella eläinlääketiedettä. He moittivat sitä ja tekivät kaikkensa saadakseen hänet karkotetuksi. He sanoivat: "Kun sais tuon ensimmäisen naispirun pois, niin ei tulisi useampia. Mutta jos hän saa jatkaa, niin voi jo ensi vuonna istua monta akkaa täällä penkeillä". Saadakseen olla rauhassa ainoa naisopiskelija Agnes tarkoituksella valitsi itselleen sopimattomia vaatteita.

Agnes vaihtoi v. 1912 Berliinin korkeakouluun. Täälläkin hänelle sanottiin ensin kansliassa, että nainen ei voi opiskella heidän korkeakoulussaan. Pitkän väittelyn

päätteeksi sihteerin oli pakko kirjoittaa Agnesin nimi matriikkelikorttiin, koska Agnes ei antanut periksi, eikä lähtenyt pois. Kun luennot alkoivat, ilmapiiri tuntui keveämmältä ja iloisemmalta kuin Dresdenissä. Saksalaiset toverit olivat tavattoman ystävällisiä ja kohteliaita.

Ensimmäisinä opiskelijavuosina oli vaikeasti ratkaistavana ongelmana se, ettei ollut mitään mukavuuslaitosta naisille. Miehillä oli useitakin. Dresdenissä Agnes vuokrasi sellaisen erään perheen asunnosta lähistöllä, mutta tuli sitten joka kerta myöhässä luennoille.

Kevättalvella 1913 Agnes anoi lupaa suorittaa eläinlääketieteen kandidaatin tutkinto. Anomus piti osoittaa Preussin ministeriölle ja aiheutti monenlaista polemiikkaa. Saksin ministeriö tiedusteli, miten on mahdollista, että naisen on sallittu opiskella eläinlääketiedettä. Vastausta oli odotettava ja Agnes päätti matkustaa siksi aikaa Suomeen. Kesällä tuli päätös, että Agnes ja samalla myös kaikki naisylioppilaat saavat opiskella eläinlääketiedettä. Näin hän ensimmäisenä Euroopassa anoi lupaa ja avasi siten tien naisille tähän ammattiin.

Kandidaatin tutkinnon Agnes suoritti keväällä 1914. Kaikki vastaukset oli annettava selvällä saksan kielellä. Tutkinnon suoritettuaan hän pääsi kirurgiselle klinikalle töihin assistenttina. Hän sai assistenttiasunnon käyttöönsä. Mikä oli helpotus, koska viranhoito jatkui yötä päivää. Työ, jota hän oli kaivannut lapsesta asti, tuotti suunnatonta tyydytystä. Varsinkin kun sitä sai tehdä itsenäisesti, maailman kuulun professorin assistenttina. Myöhemmin 75-vuotiaana hän totesikin, että nämä ensimmäiset sotakuukaudet 1914 olivat hänen elämänsä onnellisinta aikaa.

Mutta keväällä 1915 alkoi mieliala taas kääntyä häntä vastaan. Silloin Agnes pyysi vapautusta assistentin toimestaan valmistautuakseen liseniaatin tutkintoon. Rahasta alkoi olla tiukkaa. Ja niinpä Agnes myi jopa vaatteitaan hankkiakseen ruokaa. Ilahduttava yllätys oli, että Suomesta saapui rahalähetys, joka mahdollisti säännöllisen ruokailun.

Ensimmäisenä tutkintopäivänä Agnes pukeutui mustaan pukuun ja rehtorin ilkeästä katseesta huolimatta oli rauhallinen. Olihan hän jo tottunut kaikkeen. Tenttejä oli yhdessä jaksossa yli kolmen viikon, yksi tai kaksi päivässä. 54 kandidaatista vain Agnes ja eräs herra saivat arvosanan "Gut" (hyvä).

Mecklenburgissa työskennellessään hän sai sanomalehdestä lukea, että Ilmajoella oli ensimmäiset tykit vallattu venäläisiltä. Agnes oli ollut Saksan valtion palveluksessa. Paluu Suomeen olisi ollut mahdotonta, jos Suomi olisi ollut Venäjän valtikan alla.

Väitöskirja oli saatava valmiiksi ja painetuksi ennen kotiin paluuta. Agnes työskenteli ahkerasti, usein puoleen yöhön. Väitöskirja lähetettiin Leipzigin yliopistoon hyväksyttäväksi. Hänen korkeutensa Rehtori Ellenberg ilmoitti, että työ on hyväksytty. Vastaväittäjä oli silmätauteihin erikoistunut ihmislääketieteen professori. Rehtori oli huolissaan tilanteesta, mutta Agnes kävi hakemassa apua silmäspesialistilta ja sai useita kirjoja, jotka olivat tämän professorin tutkimuksia. Väittely oli aika ajoin varsin kiivasta. Mutta Agnes pystyi todistamaan, miksi hänen ja professorin tutkimustulokset olivat erilaisia.

Pienen käytävällä odottelun jälkeen vahtimestari tuli ja kehotti riisumaan oikean käden hansikkaan. Sisälle päästyä rehtori Ellenberg piti puheen ilmoittaen juhlallisesti, että Agnes ja hänen kanssaan väitellyt promovoidaan eläinlääketieteen tohtoreiksi tällä kädenlyönnillä.

Väitöskirjaan oli merkitty, että hänen olisi oltava frakkiin puettuna. Mutta Agnes oli teettänyt mustan puvun pehmeästä silkistä malliltaan tunika, jonka yläleninki oli silkkisifonkia kivihiilihelmin.

Näin päättyi seitsemän Saksan vuotta. Ja alkoi työ Suomessa ensimmäisenä naiseläinlääkärinä.

Agnes Sjöberg kuoli 21.8.1964 76-vuotiaana.

Kirjoittanut Sinikka Hakomäki.

Lähde: Agnes Sjöbergin omaelämäkerta